CHƯƠNG 2

CÁC PHÉP BIẾN ĐỔI

Giảng viên: Ths. Vũ Minh Yến
Bộ môn: Công nghệ đa phương tiện
SĐT: 0983087636

Tài liệu tham khảo

[1] Edward Angel, Dave Shreiner. *Interactive Computer Graphics*. Addison-Wesley, 6th Edition, 2012

[2] Peter Shirley, Steve Marschner. *Fundamentals Of Computer Graphics*. A K Peters/CRC, 3 Edition, 2009

[3] Brian Curless. *Tập bài giảng môn Đồ họa máy tính của trường đại học Washington*, 2017.

[4] Dave Shreiner, Graham Sellers, John M. Kessenich, Bill M. Licea-Kane. *OpenGL Programming Guide*. Addison-Wesley, 8th Edition, 2013 (Redbook)

[5] Vũ Minh Yến, Vũ Đức Huy, Nguyễn Phương Nga. *Giáo trình ĐHMT trường ĐHCNHN*. NBX Khoa học Kỹ thuật, 2015.

[6] Foley,Van Dam. *Computer Graphics Principles And Practice In C*. Ed Addison Wesley, 2Nd Edition, 1995.

Nội dung

2.1. Biểu diễn điểm, vector
2.2. Các phép biến đổi Affine
2.3. Dựng mô hình phân cấp
2.4. Các phép biến đổi trong OpenGL

2.1. Biểu diễn điểm, vector (1)

- Biểu diễn điểm
  - Không gian Descartes 2D: P=(x, y)
  - Không gian Descartes 3D: P=(x, y, z)
- Biểu diễn điểm bằng ma trận:
  - Ma trận cột: $\begin{bmatrix} x \\ y \end{bmatrix}$, $\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \end{bmatrix}$
  - Ma trận hàng: $[x \quad y], [x \quad y \quad z]$

<u>Lưu ý</u>: Bài giảng sẽ biểu diễn điểm theo ma trận cột.

2.1. Biểu diễn điểm, vector (2)

- Các vector đơn vị tương ứng các trục Ox, Oy, Oz: $\hat{x}$, $\hat{y}$, $\hat{z}$ với

$\hat{x}=\begin{bmatrix}1\\0\\0\end{bmatrix}$ $\quad \hat{y}=\begin{bmatrix}0\\1\\0\end{bmatrix}$ $\quad \hat{z}=\begin{bmatrix}0\\0\\1\end{bmatrix}$

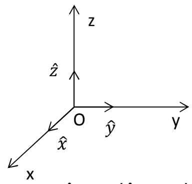

Hệ tọa độ tay phải

- Vector $v = \vec{v} = v =$(x, y, z) được biểu diễn:

$\vec{v}$ = v = x. $\hat{x}$ + y. $\hat{y}$ + z. $\hat{z}$

$$= x.\begin{bmatrix}1\\0\\0\end{bmatrix} + y.\begin{bmatrix}0\\1\\0\end{bmatrix} + z.\begin{bmatrix}0\\0\\1\end{bmatrix} = \begin{bmatrix}x\\y\\z\end{bmatrix}$$

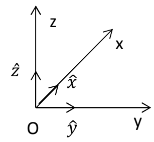

Hệ tọa độ tay trái

- Hệ tọa độ tay phải: Chiều dương của góc quay tuân theo quy tắc nắm bàn tay phải
- Hệ tọa độ tay trái: Chiều dương của góc quay tuân theo quy tắc nắm bàn tay trái

2.1. Biểu diễn điểm, vector (3)

Cho u= $\begin{bmatrix}u_x\\u_y\\u_z\end{bmatrix}, v = \begin{bmatrix}v_x\\v_y\\v_z\end{bmatrix}$

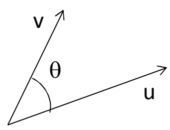

- Độ dài vector v

$\|v\|=\sqrt{v_x{}^2 + v_y{}^2 + v_z{}^2}$; $\qquad \hat{v}=\frac{v}{\|v\|}$ và $\|\hat{v}\|$ = 1

u.v = $u_x v_x + u_y v_y + u_z v_z$ $\qquad$ u.v = u^T.v = $\begin{bmatrix}u_x & u_y & u_z\end{bmatrix} . \begin{bmatrix}v_x\\v_y\\v_z\end{bmatrix}$

- Tích vô hướng

u.v = v.u
v.v = $\|v\|^2$
u.v = $\|u\|\|v\| \cos\theta$
u.v = 0 ($\|u\|\neq 0, \|v\|\neq 0$) $\Leftrightarrow$ u $\perp$ v
$\hat{u}.\hat{v} = \cos\theta$

2.1. Biểu diễn điểm, vector (4)

- Tích hữu hướng
- u x v = $\begin{Vmatrix} \hat{x} & \hat{y} & \hat{z} \\ u_x & u_y & u_z \\ v_x & v_y & v_z \end{Vmatrix}$

  $=(u_y v_z - u_z v_y)\hat{x} + (u_z v_x - u_x v_z)\hat{y} + (u_x v_y - u_y v_x)\hat{z}$

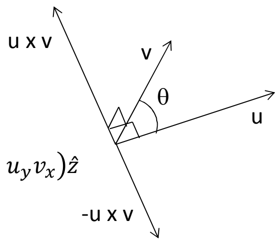

- u x v = $\hat{n}\ \|u\|\|v\| sin\theta$

  $\hat{n}$ - vector đơn vị ⊥ với u và v

- $\|u \times v\| = \|u\|\|v\| sin\theta$
- u x v = - v x u
- (u x v). u= 0; (u x v). v = 0
- Lưu ý:
  - Tích hữu hướng không có phép giao hoán
  - Hướng của vector kết quả tuân theo quy tắc nắm bàn tay phải.

2.1. Biểu diễn điểm, vector (5)

- Hệ tọa độ thuần nhất:
  - Descartes 2D: P(x, y) → trong hệ tọa độ thuần nhất tương ứng P(w.x, w.y, w) với w≠0
  - Descartes 3D: P(x, y, z) → trong hệ tọa độ thuần nhất tương ứng P(w.x, w.y, w.z, w) với w≠0

  Trong phạm vi bài giảng chúng ta xét w=1, suy ra:

2D: P(x, y, 1) ➔ P= $\begin{bmatrix} x \\ y \\ 1 \end{bmatrix}$

3D: P(x, y, z, 1) ➔ P= $\begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ 1 \end{bmatrix}$

2.2. Các phép biến đổi affine

2.2.1. Khái niệm

2.2.2. Phép biến đổi 2D

2.2.3. Phép biến đổi 3D

2.2.1 Khái niệm phép biến đổi affine

Theo [1]:

- Phép biến đổi: là một hàm ánh xạ một điểm hay một vector thành một điểm hoặc một vector khác.
- Phép biến đổi affine là phép biến đổi tuyến tính ➔ thỏa mãn:

$$f(\alpha p+\beta q)=\alpha f(p)+\beta f(q)$$

Trong đó: p, q là điểm hoặc vector; α, β là các hằng số.

Theo [2]:

- Phép biến đổi affine: là phép biến đổi tuyến tính và phép tịnh tiến.

2.2.1 Khái niệm phép biến đổi affine

- Các tính chất của các phép biến đổi affine
  – Bảo toàn tính thẳng hàng
  – Bảo toàn tính song song
  – Bảo toàn tỉ lệ khoảng cách
    - Biến trung điểm thành trung điểm
    - …

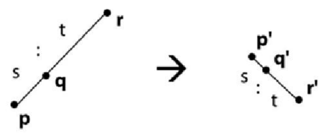

$$\text{ratio} = \frac{\|\mathbf{pq}\|}{\|\mathbf{qr}\|} = \frac{s}{t} = \frac{\|\mathbf{p'q'}\|}{\|\mathbf{q'r'}\|}$$

2.2.1 Khái niệm phép biến đổi affine

- Phép biến đổi affine gồm:
  - Phép tịnh tiến
  - Phép biến đổi tỉ lệ
  - Phép quay tại gốc tọa độ
  - Phép đối xứng
  - Phép biến đổi shear
  - Phép biến đổi kết hợp của các phép biến đổi trên

2.2.1 Khái niệm phép biến đổi affine

- Ví dụ

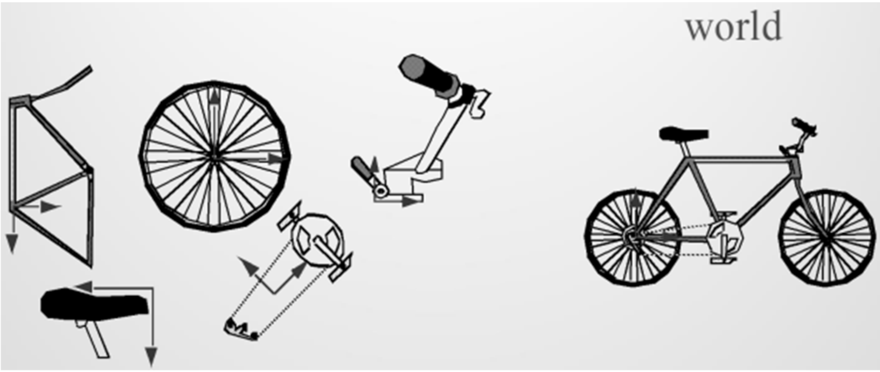

2.2.2 Phép biến đổi 2D

a) Phép biến đổi 2D khái quát

- Xét trong hệ tọa độ Descartes
  - P'(x', y') là ảnh của P(x, y) qua phép biến đổi T.
  - Ma trận M của phép biến đổi T có dạng:

    M=$\begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix}$

    Ta có: P' = M. P

    $\Leftrightarrow \begin{bmatrix} x' \\ y' \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \end{bmatrix}$

    $\rightarrow \begin{cases} x' = ax + by \\ y' = cx + dy \end{cases}$

2.2.2 Phép biến đổi 2D
a) Phép biến đổi 2D khái quát

- Hạn chế của ma trận 2x2
  - Xét phép tịnh tiến:

$$\begin{cases} x' = x + t_x \\ y' = y + t_y \end{cases}$$

➔ Ma trận M=$\begin{bmatrix} a & b \\ c & d \end{bmatrix}$ không thể biểu diễn được phép tịnh tiến

<u>Kết luận</u>

- Ma trận 2 x 2 có thể biểu diễn được:
  - Phép biến đổi tỉ lệ
  - Phép quay
  - Phép đối xứng
  - Phép biến đổi shear
- Không biểu diễn được phép tịnh tiến.

➔ Biểu diễn điểm và các phép biến đổi trong hệ tọa độ thuần nhất.

2.2.2 Phép biến đổi 2D
a) Phép biến đổi 2D khái quát

- Xét trong hệ tọa độ thuần nhất:

  P=$[x \quad y \quad 1]^T$
  - Biểu diễn phép biến đổi 2D bằng ma trận:

    M=$\begin{bmatrix} a & b & t_x \\ c & d & t_y \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$
  - Ta có P' là ảnh của P qua phép biến đổi ma trận M:

    P' = M x P

$$\begin{bmatrix} x' \\ y' \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} a & b & t_x \\ c & d & t_y \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \times \begin{bmatrix} x \\ y \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} ax + by + t_x \\ cx + dy + t_y \\ 1 \end{bmatrix}$$

$\Rightarrow$ Công thức biến đổi: $\begin{cases} x' = ax + by + t_x \\ y' = cx + dy + t_y \end{cases}$

2.2.2 Các phép biến đổi 2D
b) Phép bất biến

- Biến điểm P thành P' và P'≡ P
- Ma trận biến đổi:

$$M = I = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (3)
c) Phép biến đổi tỉ lệ

- Ta có ma trận biến đổi tỉ lệ:

$$M = \begin{bmatrix} a & 0 & 0 \\ 0 & d & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

- Công thức biến đổi:

$$\begin{cases} x' = ax \\ y' = dy \end{cases}$$

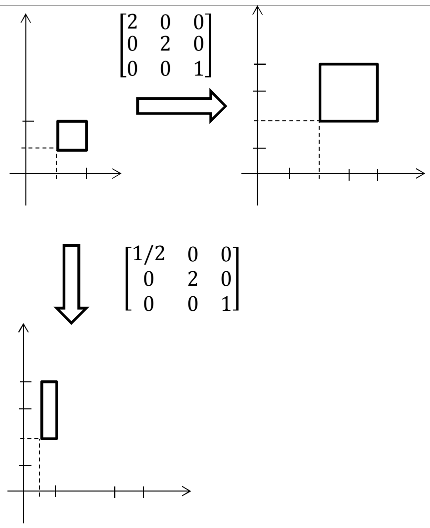

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (4)

d) Phép đối xứng

- Đối xứng qua trục Ox:

$$M = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

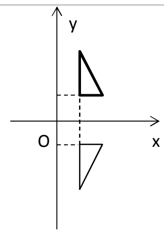

- Đối xứng qua trục Oy:

$$M = \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

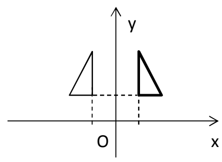

- Đối xứng qua tâm O:

$$M = \begin{bmatrix} -1 & 0 & 0 \\ 0 & -1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

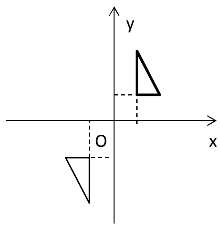

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (5)

e) Phép biến đổi Shear

- Biến dạng theo trục x: $M = \begin{bmatrix} 1 & b & 0 \\ 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$
- Biến dạng theo trục y: $M = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 \\ c & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$

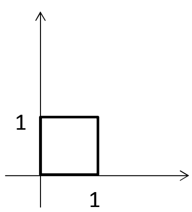

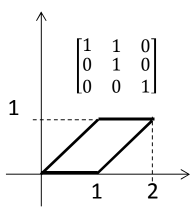

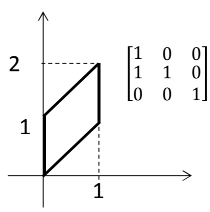

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (6)
f) Phép quay tâm O

- P(x, y) qua phép quay T tại tâm O góc quay ϕ
- Ma trận biến đổi:

$$\begin{bmatrix} cos\phi & -sin\phi & 0 \\ sin\phi & cos\phi & 0 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

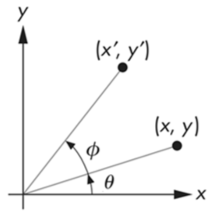

- Công thức biến đổi

$$\begin{cases} x' = x\cos\phi - y\sin\phi \\ y' = x\sin\phi + y\cos\phi \end{cases}$$

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (6)
f) Phép quay tâm O

- Cách tính công thức biến đổi:
  - Ta có:

P: $\begin{cases} x = r\cos\theta \\ y = r\sin\theta \end{cases}$

P’: $\begin{cases} x' = r\cos(\theta+\varphi) \\ y' = r\sin(\theta+\varphi) \end{cases}$

$\Leftrightarrow \begin{cases} x' = r\cos\theta\cos\varphi - r\sin\theta\sin\varphi \\ y' = r\cos\theta\sin\varphi + r\sin\theta\cos\varphi \end{cases}$

$\Leftrightarrow \begin{cases} x' = x\cos\varphi - y\sin\varphi \\ y' = x\sin\varphi + y\cos\varphi \end{cases}$

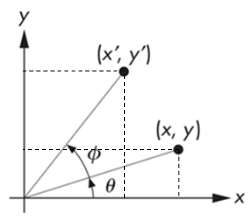

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (6)
g) Phép tịnh tiến

- Phép tịnh tiến vector *v(t_x, t_y)*
- Ma trận biến đổi

$$M=\begin{bmatrix}1 & 0 & t_x\\0 & 1 & t_y\\0 & 0 & 1\end{bmatrix}$$

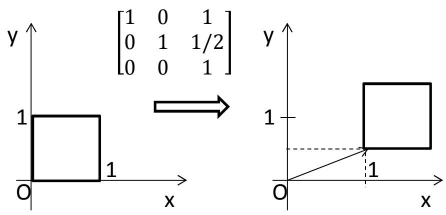

- Công thức biến đổi

$$\begin{cases}x' = x + t_x\\y' = y + t_y\end{cases}$$

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (6)
h) Phép biến đổi kết hợp

$$P(x, y) \xrightarrow{T_1} P_1(x_1, y_1) \xrightarrow{T_2} P_2(x_2, y_2)$$

$$\Leftrightarrow\ P(x, y) \xrightarrow{T} P_2(x_2, y_2)$$

$\Rightarrow$ T là phép biến đổi kết hợp của T_1 và T_2

Ta có: $\mathbf{M = M_2 \times M_1}$ - M, M_1, M_2 là ma trận biến đổi của T, T_1, T_2

<u>Chứng minh:</u>

$P_1 = M_1 . P$

$P_2 = M_2 . P_1$ mà $P_2 = M . P$ $\Rightarrow$ $M_2 . M_1 . P = M . P$ $\Rightarrow$ $\mathbf{M = M_2 . M_1}$

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (6)
h) Phép biến đổi kết hợp

Ví dụ: Phép quay T quanh một điểm bất kỳ Q(x0, y0) góc quay β

- Phân tích (phân rã) T thành các phép biến đổi cơ bản:

$$P(x, y) \xrightarrow{T(-\overrightarrow{OQ})} P_1(x_1, y_1) \xrightarrow{R(\beta)} P_2(x_2, y_2) \xrightarrow{T(\overrightarrow{OQ})} P_3(x_3, y_3)$$

1. $T(-\overrightarrow{OQ})$: Tịnh tiến Q về gốc tọa độ O
2. $R(\beta)$: Quay tại O góc quay β
3. $T(\overrightarrow{OQ})$: Tịnh tiến ngược trở lại

➔ $M=T(\overrightarrow{OQ}) . R(\beta) . T(-\overrightarrow{OQ})$

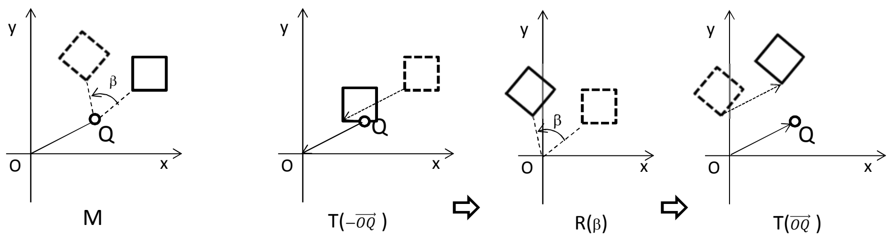

2.2.2 Các phép biến đổi 2D (7)
i) Phép biến đổi hệ trục tọa độ

- Phép biến đổi hệ trục thì bằng nghịch đảo phép biến đổi đối tượng

  $M_{\text{hệ trục}} = M^{-1}{}_{\text{đối tượng}}$

  trong đó: $M. M^{-1}= I$
- Ma trận nghịch đảo có thể tính theo đại số tuyến tính hoặc tính theo các phép biến đổi hình học.
  - $T^{-1}(x, y) = T(-x, -y)$
  - $R^{-1}(\alpha) = R(-\alpha)$
  - $S^{-1}(s_x,s_y) = S(1/s_x, 1/s_y)$
- Ví dụ:
  - Tịnh tiến điểm P(2,1) với vector (-1, 0) → P'(1, 1)
  - Tịnh tiến hệ trục tọa độ với vector (1, 0) → P=P'(1, 1)

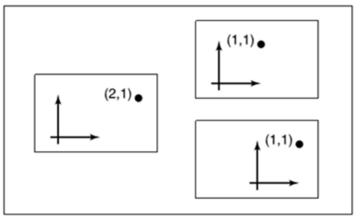

2.2.3 Các phép biến đổi 3D –
a) Phép biến đổi tỉ lệ

- Tương tự như phép biến đổi 2D

$$\begin{bmatrix} x' \\ y' \\ z' \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} s_x & 0 & 0 & 0 \\ 0 & s_y & 0 & 0 \\ 0 & 0 & s_z & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ 1 \end{bmatrix}$$

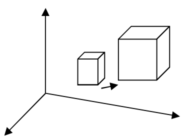

Phép biến đổi tỉ lệ đồng dạng

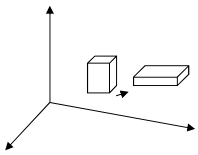

Phép biến đổi tỉ lệ biến dạng

2.2.3. Các phép biến đổi 3D –
b) Phép tịnh tiến

$$\begin{bmatrix} x' \\ y' \\ z' \\ 1 \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & t_x \\ 0 & 1 & 0 & t_y \\ 0 & 0 & 1 & t_z \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ 1 \end{bmatrix}$$

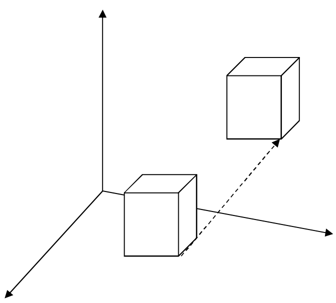

2.2.3 Các phép biến đổi 3D –

c) Phép quay – Phép quay quanh trục Oz

- Điểm M quay quanh trục Oz góc quay α thành M':
  $$M(x,y,z) \xrightarrow{R_z(\alpha)} M'(x',y',z')$$
- Công thức biến đổi:
  $$\begin{cases} x' = x\cos\alpha - y\sin\alpha \\ y' = x\sin\alpha + y\cos\alpha \\ z' = z \end{cases}$$
- Ma trận biến đổi:
- $R_z(\alpha) = \begin{bmatrix} \cos\alpha & -sin\alpha & 0 & 0 \\ sin\alpha & \cos\alpha & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$

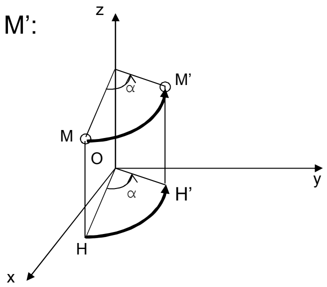

- Lưu ý:
  - Chiều dương góc quay theo quy tắc vặn đinh ốc, hoặc nắm bàn tay phải.
  - Chiều dương từ Ox sang Oy

2.2.3 Các phép biến đổi 3D –

c) Phép quay

- $R_x(\alpha) = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \cos\alpha & -sin\alpha & 0 \\ 0 & sin\alpha & cos\alpha & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$
- $R_y(\alpha) = \begin{bmatrix} \cos\alpha & 0 & sin\alpha & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ -sin\alpha & 0 & \cos\alpha & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$
- $R_z(\alpha) = \begin{bmatrix} \cos\alpha & -sin\alpha & 0 & 0 \\ sin\alpha & \cos\alpha & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$

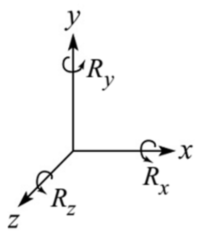

Hướng dương của góc quay sử dụng quy tắc bàn tay phải.

- Một phép quay khái quát quanh một trục có hướng $\hat{v}$ và góc quay α là tích của các ma trận quay theo trục trên.

? Tính ma trận của phép quay quanh trục có hướng $\hat{v}(v_x, v_y, v_z)$ và góc quay α

2.2.3 Các phép biến đổi 3D –
d) Phép biến đổi shear

- Biến dạng trên các trục Ox, Oy, Oz

$$Sh_{Ox} = \begin{bmatrix} 1 & b_1 & c_1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}, Sh_{Oy} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ a_2 & 1 & c_2 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}, Sh_{Oz} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ a_3 & b_3 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

- Ví dụ: $Sh_1 = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 1 & 0 \\ 0 & 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$

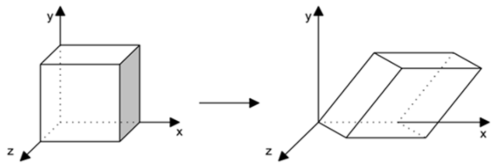

Phép biến dạng – shear theo ma trận Sh_1

Tổng kết

- Biểu diễn điểm và các phép biến đổi
- Cách tính toán độ dài, phép nhân vô hướng, hữu hướng của các vector và ý nghĩa hình học của chúng.
- Biểu diễn ma trận biến đổi 2x2 và 3x3 trong 2D
- Hệ tọa độ thuần nhất và các phép biến đổi affine
- Sự liên kết giữa các phép biến đổi – phép biến đổi kết hợp.
- Các tính chất toán học của các phép biến đổi affine.